

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Qiryah ne'emanah

kolel Nevi'im u-khetuvim

Sefer Yirmeyah

Shelomoh ben Yitshaq

Fyorda, 5570 [1809/1810]

יח

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9844

ירמיה נ נא

מַעֲלִיָּה וּמִי בַחֹר אֵלֶיהָ אֶפְקֹד כִּי מִי כַמוֹנִי וּמִי יוֹעֵדֵנִי וּמִי־זֶה רָעָה
אֲשֶׁר יַעֲמֹד לִפְנָי : (מה) לָכֵן שָׁמְעוּ עֲצַת־יְהוָה אֲשֶׁר יַעֲזֹב אֶל־
בְּכַל וּמַחְשְׁבוֹתָיו אֲשֶׁר חָשַׁב אֶל־אֶרֶץ בְּשָׂדִים אִם־רָא יִסְחָבוּם
צְעִירֵי הַצֹּאן אִם־לֹא יִשִּׁים עֲלֵיהֶם נוֹה : (מו) מִקּוֹל נִתְפָּשָׂה בְּכַל
נִרְעָשָׂה הָאֶרֶץ וַיַּעֲקֶה בַגּוֹיִם נִשְׁמָע :

נא (א) כֹּה אָמַר יְהוָה הִנְנִי מַעֲיֵר עַל־בְּכַל וְאֶל־יֹשְׁבֵי לֵב קָמִי
רוּחַ מִשְׁחִית : (ב) וְשַׁלַּחְתִּי לְבַבְלִי וְזָרִים וַיְרוּהָ וַיִּבְקְקוּ אֶת־אֶרְצָהָ
כִּי־הָיָה עָלֶיהָ מִסְכִּיב בְּיוֹם רָעָה : (ג) אֶל־יֶדְרֹךְ יֶדְרֹךְ כַּחֲבִיב וּלֹא־קָרִי
הַיֶּדְרֹךְ קָשָׂתוֹ וְאֶל־יִתְעַל בְּסַרְיָנוֹ וְלֹא־תַחְמְלוּ אֶל־בַּחֲרִיָּה הַחֲרִימוּ
כָּל־צְבָאָה : (ד) וּנְפְלוּ חַלְלִים בְּאֶרֶץ בְּשָׂדִים וּמִדְּקָרִים בַּחוּצוֹתֶיהָ :
(ה) כִּי לֹא־אֶלְמָן יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה מֵאֵלֶיהֶן מִיְהוָה צְבָאוֹת כִּי אֶרְצָם

מלאה

ר ש י

מגאון הירדן כן יצא השודד אלנו איתן כך תירגם יונתן הא מלך צמשרייתים
ייסק עליהם כחריא דסליק מרום ירדנא למדנו שגאון הירדן מוקם חריות הוא ואף
כך תירגמו יונתן ואיך תעשה בגאון הירדן לקבל חיות זרה צרום ירדנא : כי
ארגיעם • כשאביא השעה : מעליה • ממעל לה : ומי יועידני • למלחמה :
(ה) צעירי הנאן • פרם צעיר לצני יפת :

נא (א) לִצְקָמִי • כַּשְׂדִים בִּיג' דא"ת צ"ש : רוּחַ מִשְׁחִית • אֵת רוּחַ מִלֵּךְ פֶּרֶם
וּמִדִּי סָהוּא מִשְׁחִית רוּחַ טַלְכ"ט צַלַע"ז (וּוִילְלַעַן, פַּעֲרַלְחַגְעַן, כְּמוֹ לַעֲיַל
ד'י"צ) : (ב) חֲרוֹב • וּנְפִלוֹת : וּבִקְקוּ • וַיִּרְוֶקוּ : (ג) אֵל יֶדְרֹךְ הַדּוֹרֵךְ •
כִּרְיֹז מִקְרָא קִנְרָא אֲשֶׁר אֲנִי אוֹמֵר שֶׁס יֶדְרֹךְ הַדּוֹרֵךְ קִשְׁתּוֹ : וְאֵת עַל בְּסַרְיוֹנוֹ •
אֵי רַפָּא : (ה) כִּי לֹא אֶמָן • לֹא שָׁכְחוּ מִלִּנְקוּם גַּמְתּוֹ : כִּי אֶרְצָם • שֶׁל כַּשְׂדִים :
(ו) נוסו

מכלל יופי

והרגו, וכן צאו כמוהם גטון והציל פסוק והמליט, עד השמדס אחס • (לו) אל הברום •
פירוש הכוזבים, מן נדיך מתים וסרישו, והם הקוסמים, וכן תרגם יונתן: קסמיה • וניאלו •
ענין סכלות וטפשות, וכן נואלו שרי צען, אשר נואלכו, וכן תרגם יונתן: וישתבשין •
(לו) חרב אל אוצרותיה? אפשר לפרש חרב זה כמו (שמות כ') כי חרבך הנפת עליה,
שהוא חרב הנטין וההריסה וההנתיבה • ויונתן תרגם דקטלן בתרגום יונתן על בית גמזאח
ויתבזון • (לח) יתהוללו • ענין הוללות וסכלות, כמו ויתהולל בידם (שמואל ב"א) והתהוללו
הרכב (ירמיה מ"ה) • (לט) ציים • חיות השוכנות בציה, ות"תמוון • (מב) קשת וכידון •
תרגומו: קשת ותריסין, פירוש כידון כלי מנען • ואפשר שיהיה כמו רומח, כמו (איוב מ"א)
וישקק לרעש כידון, להב חנית וכידון (שם ל"ט) • (מד) ארגיעה י רבי יונה פירשו
מענין

איך ווילל ויין פֿאַרהאַבען בעשלייניגען, אונד איהן שנעלל אַפציהען לאַססען; ווילל יעדען העלדען (געגען בכל) בעשטעללען. דען ווער גלייכט מיר? ווער קאַן מיר איין ציעל ועטצען? וועלכער הירט זיך מיר ענטגעגען שטעללען? — [מה]. פֿיר וואָהר! — הערעט דען ראַטהשלוס גאַטטעם, דען ער איבער בכל, אונד זיינע געדאַנקען, דיא ער איבער דער כשרים לאַנד פֿאַסט — פֿירוואָהר! דיא יונגען שאַ אַפֿע ווערדען עם צערויפֿען, אונד איהרע וואָהנונגען פֿערהעערען. [מו] פֿאַם רוף, דאַס. ככל ער אָבערט איזט, ווירד דיא ערדע ערבעכען; דאַז געשרייא וואָלל אונטער אַללען פֿעלקערן ערשאַללען.

בא [א] וואַ שפּריכט דער עוויגע: איך ווילל איבער בכל אונד זיינע בעוואָהנער, דיזע שטאַלצען געגנער, איינען פֿערדערבענדען גייסט ערוועקקען; [ב] ווילל באַרבאַרען איבער בכל שיקקען, דיא (זיינע איינוואָהנער) צערשמרייען, אונד דאַז לאַנד לעער מאַכען וואָללען. פֿאַן אַללען זייטען ווערדען זיא איינדרייגען אַם טאַגע דעם אונגליקס. [ג] היררער צילע, דער זיינען באַגען שפּאַנגט, היררער ערהעכע ער זיך מיט זיינעם האַרניש. — שאַנעט ניכט דער יונגלינגע, פֿערניכט טעט זיין גאַנצעם העער; [ד] דאַס אַללעם אים לאַנדדער כשרים ערשלאַגען, ער שטאַכען אַללעם אויף דען שטראַסען הינזינקע. [ה] דען ישראל אונד יהודה זינד פֿאַן איהרעם גאַטטע, פֿאַם עוויגען צבאות, ניכט פֿערלאַססען, — שוועהר האַט זיך

ב א ו ר

כאיש, למלחמה עליך בת צבל. (מד) הנה כאריוה וכו', כנר פרשתי הפסוק הזה והנאים אחריו, למעלה בפרשת אדום (מ"ט, י"ט עד כ"ב). (מה) צעירי הצאן, פירש רש"י פרס הוא הנעיר לבני יפת. ורד"ק פירש גם פה לבני ישראל, כאשר פירשהו בפרשת אדום, ודמק את עצמו מאור.

בא (א) כה, כלל הקאפיטל מספוק א' עד כ"ט תוספת כנראה על מפת צבל, ומן כ"ט עד סוף הפרשה יספר, איך צוה ירמיהו לשריה בן נריה לכתוב דברי פנאמו על צבל על הספר, ולזרקו א תוך פרת, לסימן שחשקע צבל. לב קמי, כשדים בא"ת ב"ש. ויתכן שיהי' ארץ כשדים חסר, כאלו אמר יושבי ארץ כשדים, וסמך אותו על המנין, לפי שזכר צבל, וכן מנהג הכתוב בהרבה מקומות, ויהי' לב קמי כמשמעו, לב אויבי, ויהי' תכונת הפסוק כן: ואל לב קמי, יושבי ארץ כשדים הנני מעיר רוח משחית (רד"ק), וקרוב לזה ת", הא אגא מיימי על צבל ועל ימבי ארעא כסדאי עממין קטולין דרס לבהין. ורבים המפרשים במלות לב קמי. וחכם אחד מפרש דברים כראים, אמר: כי יושבי לב, הוא כמו יושבים צבל, ר"ל בקרב הארץ, אשר יושביה הם קמי, ר"ל אויבי. (ב) זרים וזרוה, לשון טפל על לשון; ופירש וזרוה, ופסוקה, כמו ואתכם אורה בנוים. ויבקקו ענין ריקות. (ג) אל ידרך ידרך הדרך קשהו, (ידרך השני כתיב ולא קרי), הפסוק הזה הוא קשה מאוד, ובכל פירושי המפרשים לא מצאתי פירוש נתקבל. ותפסתי פירוש דש"י שהוא היותר נבחר לעיני; הוא אמר, שזה מקרא קצר, וחסר אשר אומר, ר"ל אל המקום אשר אומר שם, ידרך הדרך קשתו, (זה כונת הכתיב, אל אשר אומר ידרך ידרך הדרך וכו') , ואל המקום אשר אומר, יתעל (הלום) בסריונו, וכן ת"י. יתעל, יתעלה ויתנאה בסריונו, שהוא לבוש הברזל (רד"ק). ורש"י אמר א ירפא (מלשון תעלה) ולא הננתי דבריו בזה. (ה) כי לא אלמן ישראל, אינו כאלמנה העוזבה מבעלה, כי בעלו, הוא הקב"ה, תיזקיס לעולם, והוא ינקיס נקמתם בצבל (רש"י ורד"ק)

תרגום אשכנזי

זיך דיס לאַנד געגען דען הייליגען ישראל'ס פֿערזינדיגט . — [ו] פֿליהעט אויס
 סכל, רעטטעט אייער לעבען, דאָס איהר ניכט דורך זיינע זינדען מיט אומקאָממעט;
 דען דיא צייט דער ראַכע גאָטטעס איזט דאָ, ער בעצאָהלט בכל נאָך פֿערדינסט . [ז]
 איין גאָלדנער בעכער וואָר בכל אין דעם עוויגען האַנד, דער אַללע לענדער טרוג
 קען מאַכטע; פֿאָן זיינעם וויינע טראַנקען פֿעלקער, אונד וואָרדען אונזיניג . [ח]
 פֿלעצליך פֿעללט בכל, אונד ווירד צערשלאָגען . בעקלאָגעט עס, האַלעט באַלואַם
 פֿיר זיינע וואָנדען, פֿיללייכט קאָן עס געהיילט ווערדען . — [ט] וויר האַבען עס
 פֿערוזכט בכל צו היילען, אַכער פֿערגעבענס . זאָ פֿערלאָסעט עס! געהן וויר
 יעדער נאָך זיינעם פֿאַטערלאַנדע; דען בכל'ס שטראַפֿע רייכט ביס גען היממעל,
 אונד בעריהרט דיא וואַלקען . [י] דער עוויגע האַט אונדע גערעכטע זאָכע בע
 וועהרט; קאָממט! לאַסט אונס אין ציון דאָן ווערק דעם עוויגען, גאָטט ישראל'ס,
 ערצעהלען . [יא] שערפֿט דיא פֿיילע, פֿיללעט דיא קעכער; דער עוויגע האַט
 דען גייסט דער קעניגע פֿאָן מדי ערוואַכען לאַסען; זיין ענטשלוס איזט'ס: בכל
 צו פֿערדערבען; עס איזט דיא ראַכע גאָטטעס, ראַכע וועגען זיינעם טעמפעלס .
 [יב] לאַסעט דיא פֿאַהנע געגען בכל'ס מויערן וועהען . פֿערשטערקט דיא וואַ
 כען, שטעללט פֿאַסטען אויס, מאַכט איינען הינטערהאַלט . דער עוויגע האַט'ס
 בגשלאָסען אונד אויסגעפֿיהרט, וואָס ער איבער בכל'ס בעוואָהנער פֿערהייסען
 האַטטע . [יג] דיא דוא אַם גראַסען וואַססער וואָהנעסט, אונד פֿילע שעטצע
 בעזיטצעסט! דיין ענדע

איזט

ב א ו ר

ורד"ק) . כי ארצם, של כשדים, מלאה אשם, מקדוש ישראל, נגד קדוש ישראל,
 שחטאו מה שהרעו לעמו . או יתכן שמוסב על מאלהיו, מה" צבאות, והמאמר כי
 מלאה אשם הוא מאמר מוסגר . (ו) נסו וכו', אומר לאנשים מארצות אחרות שהיו בה
 לסחורה, שינסו מתוכה, שלא יסבובעון העיר (רד"ק) . ורש"י פירשהו על ישראל שהיו שם
 בגלות . (ז) כוס זהב וכו', על פי שנכל היתה מטה ועם ביד ה', להעניש בה כל ארץ,
 לכן המשיכה לכוס משכרת, והוא כוס החימה, כי זה דרך מליצת הנביא נכמה מקומות .
 ואמר זהב, ד"ל חסוד, לפי שנכל היתה מדינה גדולה וחסודה . ורד"ק אמר שהיין הוּך
 נקרא זהב, וכן המשיך השמן הוּך לזהב, כמו המריקים עליהם מהזהב וכו' . ואין ראיה,
 (ה) אולי תרפא, אמר כן דרך לעג . (ט) רפאנו, (כמו רפינו מנעלי ה"א,
 ונתחלפה באל"ף) דבר על האנשים הזכרים אשר בה (רד"ק) . משפטה, עונש חטאיה
 גדול עד שמים . (י) הוציא וכו', אמר זה כנגד ישראל . (יא) הכרו, שרשו ברר,
 כמו חן ברור הוא, והוא לשון מריקה ולנון (הנ"ל) וכן ת"י שנינו . ואמר זה לאויבים הנאים
 להלקח עס בכל, שימרוקו החנים . השלטים, פירש רש"י אשפות שהחנים נתונים בהם .
 (יב) אל חומות בבל שאו נס, להראות כי לכס הנכחון, וכן היה מנהג בני קדם,
 כשכבשו עיר (רד"ק) . אמנם ממשמעות הכתוב נראה, כי ידבר לפני כבוש העיר . לכן
 נראה שחזרו המליץ הקדוש למהר לבוא, ולשאת נס על חומות בבל; או פירש אל חומות
 בבל; כנגד חומות וכו' . גם זמם וכו' גם עשה, כאשר זמם כן עשה; ומלאנו מלת
 גם בנאמר או בנושא ראשון מן החיבור, כמו גם נחירגם בתולה, נסליגם לך, ודומיהם .
 (יג) אמת בצער, מדת חסדך, כלומר נאלס לך מדה כנגד מדה, קמסת וכחמסת .
 רש"י

מלאה אשם מקדוש ישראל : (ו) נסו מתוך בבל ומלמו איש
 נפשו אל תדמו בעונה כי עת נקמה היא ליהוה גמול הוא משלם
 לה : (ז) כוס זהב בבל ביד יהוה משכרת כל הארץ מינה שתו
 גוים על כן יתהללו גוים : (ח) פתאם נפלה בבל ותשבר הילילו
 עליה קחו צרי למכאובה אולי תרפא : (ט) רפאנו את בבל ולא
 נרפחה עזובה ונגף איש לארצו כי נגע אל השמים משפטה
 ונשא עד שחקים : (י) הוציא יהוה את צדקתינו באוונספרה
 בציון את מעשה יהוה אלהינו : (יא) הברו החצים מלאו השלמים
 העיר יהוה את רועה מלכי מדי כי על בבל מזמתו לה השחיתה כי
 נקמת יהוה היא נקמת הכלו : (יב) אל חומת בבל שאורגם
 החזיקו המשמר הקימו שמרים הכינו הארבים כי גם זמם יהוה
 גם עשה את אשר דבר אל ישבי בבל : (יג) שכנתי שכנת קרי

על

ר ש י

(ו) נסו ישראל מתוך בבל : (ז) כוס זהב סיתה צל עד הכה ביד ה' לשבר
 זה את כל הארץ ויין החימה : על קיית הוללו גוים • נשתברו ונסטתו : (ט) נגע
 אל השמים ונשפטה • גבה פורענותה עד אל השמים • (י) הוציא ה' נדקותינו •
 נזכרו לפניו לזכות ונצחו נדקות אבותינו לפניו : (יא) הצרו לשון נקיון :
 השלטים • אשפות שהחטים נתונים בהם : (יב) גם זמם ה' • זה יומם רבים :
 גם עשה • את מזמתו דרך המקרא להצר שני גמין זה אחר זה ועל ידי האחרון
 בא הראשון : (יג) בא קנד • קץ שלך : אמת בנגעך • מדת חמסך : ל"א אמת

בנגעך

מכלל יופי

מענין רגע, שהוא הזמן המועט, כלומר כשיהיה מעט מהזמן הנרשם מעליה, וכן ת"י : ארי
 בזמן אייתיון עליה, והאל"ף נוספת כאל"ף אכזיב (מיכה א'), ופירוש אחר בדרש, ועיין
 בסיומן מ"ט למעלה • (מו) מקול נחפשה בכל נרעשה הארץ • מקול שנתפשה בבל, וכן
 ת"י : מקלא דאתחדת בבל זעת ארעא : וזעקה בגוים נשמע • בא לנקבה בלשון זכר, ולא
 שיהיה לשון זה כופל על זה, אלא יש בו דבר נסתר כפי', ולא פירש אותי דק' • ובפירוש וקול
 זעקה, וקול זכר עומד במקום שנים, והוצרכנו לזה, לפי שזעקה לשון נקבה, וכשמע לשון
 זכר, וכן אשר כמותה לא נהייתה (שמות י"א), זכר, זעקה זכר ונקבה, ואע"י שלא זכר קול
 כי הזעקה הוא הקול.

נא [א] לב קמי • פירשונו שהם כסדים בא"ת ב"ש, כאלו אמר יושבי כסדים, וכן ומלך
 שך בבל בא"ת ב"ש • ויתכן לפרש שיהיה ארץ כסדים חסר, כאלו אמר יושבי ארץ כסדים
 ומלא

ירמיה נא

על-מים רבים רפת אוצרת בא קצה אמת בצעך : (יד) נשבע יהוה
צבאות בגנפשו כי אם מלאתיך אדם כילק וענו עליה הירד :
(טו) עשה ארץ בכתו מכין תבל בהכמתו ובהבונתו גמה שמים :
(טז) לקול התו המון מים בשמים ויעל נשאים מקצה ארץ ברקים
למטר עשה ויוצא רוח מאצרתיו : (יז) גבער כל-אדם מדעת
הביש כל-צורף מפשל כי שקר גסכו ולא-רוח בם : (יח) הבל
המה מעשה תעתעים בעת פקדתם יאבדו : (יט) לא-פאלה חלק
יעקוב מלא כי יוצר הבל הוא וישבט נחלתו יהוה צבאות שמו :
(כ) מפץ-אתה לי כלי מלחמה ונפצתי בקה גוים והישחתי בקה
ממלכות : (כא) ונפצתי בקה סוס ורכבו ונפצתי בקה רכב ורכבו :
(כב) ונפצתי בקה איש ואשה ונפצתי בקה זקן ונער ונפצתי בקה בחור
ובתולה : (כג) ונפצתי בקה רעה ועדרו ונפצתי בקה אפר וצנודו
ונפצתי בקה פחות וסגנים : (כד) ושלמתי לבל ולכל ויושבי
כשדים את פר-רעתם אשר-עשו בציון לעיניכם נאם יהוה :
(כה) הגני אליה תר המשחית נאם יהוה המשחית את-כל-הארץ
ונמיתו

ר ש י

בצעך מדת סופך כמו כי בצע : (יד) בגנפשו אינשימיש"מוש בלע"ז (אנג סא"א
מהמ"עם En soi mème בל"א אין זיך זעלבסט, עיין תהלים ל"ה ג') : כי אם
לשון צאמת : וענו עליך הירד וירמון עלך בקלהון : מלאתיך אדם אימלונך
משריית עמוין דסגיאין כחלא : (יז) גבער כל אדם העושה פסל לאלוה :
נסכו לשון מסכה : (יח) צעת פקדתם כשיפקוד הקב"ה עליהם ועל עובדיה :
(יט) ושבט נחלתו יעקב הנזכר למעלה בראש המקרא : (כ) מפץ אתה לי
עד הגה העמדתך לילמשהית ולמפן את האומות שגזרתי עליהם גולה : (כד)
ושלמתי לבבל אחרי כל זאת שאגמור נקמתי על ידו באומות : (כה) קדשו זמנו :
עפסר

מכלל יופי

וסמך על המבין, לפי שזכר בבל, וכן מנהג הכתוב בהרבה מקומות, ולב קמי כמשמעו לב
אויב. ויהיה תכונת הפסוק כן: ואל לב קמי יושני ארץ כשדים, ועל הדרך הזה תרגם יוסף
הפסוק כן: הא אנא מייתי על בבל ועל יתבי ארע כשדאי עממין קטולין דרס לנהון, הפה
הוסיף ארע כשדאי, ופירושו לב קמי כמשמעו לפי דעתי. (ג) אל ידרך הדרך קשתו ואל
יתעל

תרגום אשכנזי קצב

איזט געקאממען, דאז מאַאס דייער געוואַלטטהעטיגקייט איזט פֿאַלל . [יד] ביא זיך ועלבער האַט דער עוויגע צבאוח געשוואַהרען : וואַהרליך ! זאָ פֿיל וויא דיא היי שרעקקען ווילל איך מענשען איבער דיך קאָממען לאַסען, דיא איבער דיך טרוימ פֿפֿירען זאָללען . — [טו] ער (גאָטט) ערהעלט דיא ערדע מיט מאַכט, בערויט טעט דען ערדבאַלל מיט וויזיהייט, שפֿאַנגט מיט פֿערנונפֿט דען היטמעל אויס . [טו] פֿאַן ויינען דאָנער - טענען בריווען וואַססערוואַגען אין דען לויטען, שטייגען וואַלקען אויס דער ערדע ענדען ; ער לעסט בליטצע דיא רעגענניסע בעגלייטען, שטורמוינד ענטפֿעהרט זיינער פֿערוואַהרונג . [ז] בעטהערט, אונוויססענד איזט דער מענש . ויינעס בילדעס שעמע זיך דער גאַלרשמיד ; טאַנד זינד דיא געגאָססע נען געטצען, קיין לעבענסגייסט וועבט אין אוהנען . [יח] ניכטיג זינד זיא, פֿער פֿיהרערישע בלענדווערקע — פֿערלאַהרען, ווען גאָטט אויף זיא העראַבבליקט . [יט] ניכט זאָ יעקב'ס אַנטהייל, — עס איזט דעס וועלטאַללס שעפֿער, דער עס צום ערכשטאַם ערקאָהרען ; עוויגער צבאוח איזט זיין נאַמע . — [כ] דוא וואַרסט מיין האַמער, מיין קריגסגערעטה, מיט דיך צערמאַלטע איך פֿעלקער, פֿערדאַרב איך רייכע ; [כא] צערשטערטע איך דאָס אונד רייטער, וואַגען אונד דיא דאַרויף זיטצען ; [כב] צערשלוג איך מאַן אונד ווייב, גרייז אונד קנאַבע, זינגלינג אונד מעדען ; [כג] ערדראַססעלטע איך הירט אונד העערדע, אַקערסמאַן אונד זיין געשפּאַן ; צערמאַלטע איך פּאַשאַם אונד שטאַדטהאַלטער . [כד] יעצט ווילל איך בכל אונד אַללען איינוואַהנערן דעס כשרים - לאַנדעס דאָז בעזע פֿערגעלטען, וואַס זיא פֿאַר איירען אויגען אין ציון געטהאָן, שפּריכט דער עוויגע . [כה] איך קאָממע איבער דיך, דוא פֿערדערבענדער כערג ! שפּריכט דער עוויגע, דער דוא דיא גאַנצע ערדע פֿערוויסטעט ; איך שטרעקקע מיינע האַנד געגען דיך אויס, וועל צע

באור

(רש"י ורד"ק) . (יד) כי אם, כמו אס לא, לשון שנועה . מלאחיק, ענדל במקום עתיד . (טו עד ד') עשה וכו', הפסוקים האלה מבוארים למעלה (יו"ד, י"ב עד י"ז) . ואמר רד"ק : ושנה הפרשה הזאת הכה (באזה שייכים), לענין אליהם שהיו ציטחים בהם בני בבל, והיו חושבים, כי צענדלם היתה הנלחמם . ולדעתי כראי, לפי שאמר בפסוק שלפניו : כשנע ה' נבואות בכפשו, אמר פה תאר יחוסיו האל יתברך, להגיד תקפו וגדולתו, וכדי הוא לקיים שבועתו, (יו) נבער כל אדם מדעה, מדעת חכמתי, שבושה הדברים בחכמה (רד"ק), ר"ל האדם הוא בער ולא ידע חכמות אלהים בברואיו (והמבאר קאפיטל יו"ד לא העתיק לפי דברי רד"ק, הנס כי הנין דבריו בביאורו) . (כ) מפץ, הוא כלי כמו קירנס, לכפץ בו אבנים . ואמר כנגד מלך בבל, עד הנה העמדתך לבי זעמי, לכפץ בך גויים וכו' . ונפצתי, כפל הפעל הזה פה ונפסיקים הנאים תשעה פעמים, אשר לא כמנא כמוהו עוד בביאורים, וכל זה לחזק הענין על גודל החרבנות הנעשים ע"י מלך בבל . (כג) פחות, הם שליטי מדינות הנקראים בארצות מזרח (פֿאַשאַם) דאה באור מגלת אסתר להחכם ר' אהרן וואלפסזאכן . (כד) ושלמתי וכו' , אחרי כלותי להיות מטה זעמי לנקמת גויים, אשלים להם רעתם . לעיניכם, אמר זה לישראל . (כה) הר המשחית, קרא בבל הר, והוא בנקעה? ר"ל עיר בצורה, כמו אס הוא יושבת בה, וכן הרת בגלעד, ר"ל הערים הנכרות, וכן מן הסלעים ג"כ משל על המגדלים הגבוהים אשר בבבל (רד"ק) .

וכן

תרגום אשכנזי

צע דיק פֿאן דען פֿעלזען הערונטער, אונד לאַססע דיק צו איינעם פֿייערבערגע ווערע
 דען, [כו] דאָס קיין שטיין פֿאן דיר צו עק - אָדער גרונדשטיין געברויכט ווערדען
 קעננע, איינע עוויגע וויסע וואָללסט דוא ויין, שפּריכט דער עוויגע. — [כז]
 שטעקקעט דיא פֿאהנע אים לאַנדע אים, בלאַסעט דיא פֿאָווינע אונטער פֿעלקערן,
 בערייטעט נאַציאָנען פֿאַר, רופֿעט איבער כּבל דיא קעניגרייכע אררט, מני אונד
 אשכּנז צוואַממען, זעטצעט איבער זיא איינען אַנפֿיהרער, כּרינגעט פֿפֿע־דע הערע
 בייא וויא דיא היפֿפֿענדע היישרעקען. [כח] בערייטעט פֿעלקער פֿאַר, דיא קע
 ניגע פֿאן מדי, איהרע פֿאַשאַס, אַללע איהרע שטאַדט האַלטער, אונד אַללע לענע
 דער איהרער באַטמעסיגקייט; [כט] דאָס דיא ערדע ציטטערע אונד ערבעכע;
 דען דער ענטשלוס גאַטטעס, דאָז לאַנד כּבל צור וויסע אונד אוהנבעוואַהנט צו
 מאַכען, געהט אין ערפֿיללונג. [ל] כּבל'ס העלדען הערען צו קעמפֿען אויף,
 פֿערבערגען זיך אין פֿעסטונגען, נעזונקען איזט איהר מוטה, זיא זינד ווייבערן גלייך;
 איהרע וואָהנונגען אין בראַנד, דיא דיגעלן צערבראַכען. — [לא] איין לייפֿער
 קעממט דעם אַנדערן, איין באַטע דעם אַנדערן ענטגענען, אַללעס כּרינגט דעם
 קעניג דיא באַטשאַפֿט, דאָס איין טהייל דער שטאַדט עראַכערט, [לב] דיא אַנפֿ
 פֿורטען ערמעכטיגט, דיא ציטאָדעללען אין בראַנד, אונד דיא קריגסלייטע מוטה
 לאַס זינד. — [לג] דען זאָ שפּריכט דער עוויגע צבאוח, ישראל'ס גאַטט: דיא
 טאַכטער כּבל'ס איזט וויא איינע דרעשטעננע, באַלד וואָלל זיא איינע ערנדטע פֿיר
 אַנדערע זיין. — [לד] פֿערצעהרט, צערריטטעט האַט מיך נבוכדנצר, קעניג
 פֿאן

ב א ו ר

וכן ת"י כרכא מחבלא, ועל מן הסלעים מרגם מן תוקפא. להר שרפה, פירשוהו חכמי
 עמים, שהיה ההר המקיף את (וואולקאן); ורמז שמהא זאת זכות הנביא. ואפשר
 שכוון לרעש הארץ (ערדבעבען), שאזרגיל לבא את מן הארץ וההרים. (כו) אבן לפנה,
 ת"י ולא יסבון מכך מלך למלכו, ושלטן לשולטנו. (כז) קדשו, הזמינו. אררט מני ואשכנז,
 אומות הן מבני יפת, ובארעם דריוש להחריב את בבל. טפסר, שר, וכן וטמסריך כנובובי,
 כולק סמר, כולק נורא ואיוס, כמו סמר מפקדך בשרי, תסמר שערות ראשי, לבן מרדה
 ופחד, כאדם שעמדו שערותיו בבבלה (רס"ורד"ק). וי"ת כוזלל למלכה, ואפשר שפירש
 גם כן לבן סמר השערות, ר"ל הגבהת השערות, שהשערות יגביהו ויעמדו מפחד, וכ"ת.
 (ל) חדלו וכו', גבורי בבל מדו מלהלחם בדה, ויסבו במכודותיהם, וגם עס נשחה
 גבורתם, פסקה גבורתם, וכן ונשתה מים מהים. הציתו, המציתים. (לא) רץ לקראת
 רץ וכו', היה לו לאמר: רץ אחר רץ, ומגיד אחר מגיד? אף פירשו, הנה ילך הראשון ויגיד
 למלך, וישובו, וימנא רץ אחר בא לקראתו ג"כ להגיד למלך כי כלכדה העיר (רד"ק).
 (לב) והמעברות וכו', גם זה בשורת הרבים למלך: כלכדה העיר והמעברות נתפסו,
 ואת האגמים, פירש ר' יונה כי הם המצנרים בלשון ערב. ודבריו נראים, כי כן כתוב
 בספר הער אראט כותב הדורות למלכי קדם, שבה פרט שטף עבר דרך עיר בבל, ונמקום
 שהנהר נר עשתה המלכה פעמי ראמים גשר לעבור בו, ונשני קצות הגשר בנתה מצנרים ושם
 היו מעברות הספינות לעיר. (לג) בגרון עת הדריכה, מלאה היא עתה פנן בעת שדשו
 תבואתה שהיא מלאה, אמנם עוד מעט ובאה עת הקציר, כלומר תדמה לגרן בתחילת הקציר
 שהיא רקנית (רס"ו). ורד"ק אומר: "המשיל בבל לגרן שהורבים בו, כן ימסו האויבים על
 בבל, ופיר והמשיל לקציר, כלומר לבניה שחוזין אותה האויבים. ואמר תקילה עת הדריכה,"
 אע"פ

וְנָטִיתִי אֶת־יָדַי עָלֶיךָ וְגִלְגַּלְתִּיךָ מִן־הַסִּלְעִים וְנִתְתִּיךָ לְהַר שָׂרְפָה :
 (כו) וְלֹא־יִקְחוּ מִמֶּךָ אָבֶן לְפָנָה וְאָבֶן לְמוֹסְדוֹת בִּי־שִׁמְמוֹה עוֹלָם
 הָיְתָה נְאֻם־יְהוָה : (כז) שְׂאוֹנֵם בְּאֶרֶץ הַקְּעוֹ שׁוֹפֵר בְּגוֹיִם קִדְּשׁוּ
 עָלֶיךָ גּוֹיִם הַשְׁמִיעוּ עָלֶיךָ מַמְלָכוֹת אֲרֻט מִנִּי וְאֲשַׁכְּנֶנּוּ פִקְדוֹ עָלֶיךָ
 טַפְסָר הָעֵלֹו־סוּם בְּיֶלֶק סָמָר : (כח) קִדְּשׁוּ עָלֶיךָ גּוֹיִם אֶת־מַלְכֵי
 מִדֵּי אֶת־פְּחוּתֶיהָ וְאֶת־כָּל־סַגְיֶיהָ וְאֵת כָּל־אֶרֶץ מִמִּשְׁרָתָה :
 (כט) וְהִרְעֵשׂ הָאֶרֶץ וְהַחֵל כִּי קָמָה עַל־בָּבֶל מִחִשְׁבוֹת יְהוָה
 לְשׁוּם אֶת־אֶרֶץ בָּבֶל לְשִׁמָּה מֵאֵין יוֹשֵׁב : (ל) הִדְלוּ גִבּוֹרֵי בָבֶל
 לְהִלָּחֵס יֹשְׁבֵי בְּמַצְרוֹת נִשְׁתַּחֲוּ גִבּוֹרֵיהֶם הָיוּ לְנִשְׁיֵי הַצִּיּוֹן מִשְׁכַּנְתֶּיהָ
 גִּשְׁבְּרוּ בְּרִיחֶיהָ : (לא) רֵץ לְקִרְבֵּי אֶת־רֵץ יְרוּשָׁה וּמִגִּיד לְקִרְבֵּי מִגִּיד
 לְהַגִּיד לְמַלְךָ בָּבֶל בִּי־נִלְכְּדָה עִירוֹ מִקְצֵה : (לב) וְהַמַּעֲבָרוֹת
 נִחַפְּשׁוּ וְאֶת־הָאֲגָמִים שָׂרְפוּ בְּאֵשׁ וְאֲנָשֵׁי הַמֶּלֶךְ מָה נָבִי : (לג) כִּי
 כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּתֹכָבֶל כְּגֹרֶן עַת הַדְּרִיכָה עוֹד
 מֵעַט וּבָאָה עַת־הַקְּצִיר לָהּ : (לד) אֲכַלְנוּ אֶת־לֶחֶם הַמִּמְנוּ הַמִּמְנוּ קִרִי

נבוכדראצר

ר ש י

טפסר - לשון חיל : סמר - הרי"ז י"ר זלע"ז (Herifser, זל"א הסאריכט, דיא
 האר לו זערג שטעקן, כמו תהלים קי"ט כ') כמו תסמר שערת זשרי חיוז
 ד') : (כט) ותהל לשון הלחלה : (ל) נשתה - קפלה כמו גיד הנשה (ראשית
 ל"ג) שגשה מומקומו : (לג) כגורן עת הדריכס - הרי היא עתה מלאה כגורן
 צעת שדשו תצוהתס שסיא מלאה חיטין : עוד מעט - ותתרוקן ותדמה לגורן צעת
 תחלת

מכלל יופי

יחעל בסריונו - פירושו, אל הדורך שידרוך קשתו, ואל אשר יתעל בסריונו אומר אל תחמלו
 אל בחוריה ידרך - ענין משיכת הקשת וכטיתו - ואל יתעל משפטו יתעלה, ופירושו : אל
 אשר יתעלה ויתגאה בסריונו שהוא לנוס : בסריונו - שראו סרה, והוא לנוס הנדול * (ו) *
 חרמו - ענין כריתה, כמו וכדמו נאות השלים * (ז) יתהוללו - מן הוללות וסכלות, ופירושו :
 צראותם מפלת זבל, כאלו הם משתגעים מרוב השמחה * (יא) הברו החצים - מן כרתי,
 כמו לפץ ברור, פירושו מרקו הפנים - וכן ת"י שנינו - מלאו - ענין קבוץ, כלומר אספו אותם
 והכונס למלחמה, וכן קראו אחריו מלא, ענין אסיפה וקבוץ - השלטים - ענינו כמו
 מגינים, כמו כל שלטי הגבורים * (יג) אמה בצעך - פירושו זרוע זנעך, או פירושו מדת
 זנעך, כלומר במדה שמדת - בצעך - חמדה או עושה - ופירושו : ענין חתיכה, כמו מדלה
 וזנעני * (טו) עושה ארץ בכחו - זאת הפרשה כתובה למעלה אשר כדנא תאמרין להוס,
 ויש

ירמיה נא

גבו כדראצר מלך בבל הציגנו הציגנו קרי כלי ריק בלענו בלעני קרי
 פתגין מלא כרשו מעדני הדיחנו הדיחני קרי : (לה) חמסי ושאריו
 על בבל האמר ישפת ציון ודמי אל-שכי בשדים האמר
 ירושלים : (לו) לכן כה אמר יהוה הנני רב את ריבך ונקמתי את-
 נקמתך וההרבהתי את ימיה והובשתי את מקורה : (לו) והיתה
 בבל לגלים מעון תנים שמה ושרקה מאין יושב : (לה) יחדו
 כפפרים ישאגו נערו כגורי אדיות : (לט) בחמם אשיית את-
 משתיהם והשפרתים למען יעלו וישנו שנת-עולם ולא יקיצו נאם
 יהוה : (מ) אורידם ככרים לטבוח כאלים עם עתודים : (מא) איד
 נלכדה ששף ותהפש תהלת פר-הארץ איד היתה לשמה בבל
 בגוים : (מב) עלה על-בבל הים בהמון גליו נכסתה : (מג) היו
 עריה לשמה ארץ ציה וערבה ארץ לא ישב בהן פר-איש ולא-
 יעבר בהן בן-אדם : (מד) ופקדתי על-בל בבל והצאתי את-
 בלעז מפיו ולא יגהרו אליו עוד גוים גם-חומת בבל נפרה :

(סה) צאו

ר ש י

תחלת הקציר שהיא ריקנית : (לה) חמסי ושאריו • זעקת חמסי ומזונותי אשר
 חכלו שארי : (לח) נערו • לשין חמור נוער : (לט) בחמס אשית את משהיהם •
 איכון שיהיו משחיהן צעת החוש כדי שישחקו : למען יעלו וישנו • וירדמו :
 שנת עולם • שנת עולמית וכן עלתה גם מחוך משחה ושכרות נחרבו ונהרגו
 ונלכדה העיר כמו שנאמר (דניאל ה') בלשאר חמר בטעס חמרא וגו' (סס)
 אשתי חמרא חמרא וגו' (סס) ציה זלילה קטיל בלשנר מלכא וגו' (סס)
 ודריוש מדאה קביל מלכותא : מ' ככרים • כנשים כחורין : (מא) ששך • צבל
 צגי דא"ה צ"ש • (מב) עלה על צבל הים • חיל גדול כמו הים : (מד) על צל •
 על ע"א של צבל : את בלעז • שהושפלו כל יושבי הארץ תחתיו • ולא יגהרו • ולא
 יאספו וכן ונהרו אליו כל הגוים בזימי נהרות (ישעיה צ') כולם ההולכים א הים :

(מו) צשמיעה

מכלל יופי

ויש דיניהם שינו מעט במלות / למעלה ויעלה כשיתים והנה ויעל כשיאים , למעלה בקצה האר
 צה"א בקרי והנה מקצה ארץ בלא ה"א , למעלה וישראל שנט נחלתו והנה ושנט נחלתו • (-)
 מפץ, ככרי, והוא שם הכלי שמנפים בו • (ג) אכר • חורש, ונקרא כן על שם השדה
 שנקרא כן כר נחנן, והאל"ף נוספת • (כה) הר המשחית • ענינו עיר בצורה כהר, כי
 צבל

תרגום אשכנזי קצד

פֶּאָן כּבֵּל, מִיךְ צוֹם לַעֲרֵעַן גַּעֲפֵעַם גַּעֲמָאָכְט, וּוּיָא אִיין דֶּרֶאָכְט פֶּעֶרֶשְׁלוֹנְגֵעַן, זײַנן בּוּיךְ פֶּאָן מײַנען לַעֲקֵקֶרֶבִים סַעֲוֵגֶפִּילֶלֶט, אונד מִיךְ פֶּעֶרֶדֶרֶנְגֵט. [כה] דִּיא אָן מײַנעם גוֹט אונד בלוֹט גַעֲשֵׁהֲנֵעַ גַעֲוִיאַלְטֵטֶה עֵינִיקײט קאַמֶטע אִיבֶער בּבֵּל! שפּרײַכְט דִּיא בַעֲוֹאָהֲנֶעֶרִין צײַן'ס; דִּיא רֶאָכְט מײַנעם כּלוֹטֶעם אִיבֶער דִּיא בַעֲוֹאָהֲנֶער דַעם כּשֵׁדִים = לֶאָנֶדֶעם! שפּרײַכְט יִרוּשָׁלַיִם. [לן] דרום, שפּרײַכְט דַעֶר עוּוִיגֶע, וּוּיָלֵל אִיךְ דײַנֶע זאַכֶע פֿיֶהֲרֵעַן, דײַנֶע רֶאָכְט אױס־אִיבֶען; וּוּיָלֵל אִיֶהֲרֶעֶר מַעֲעֶר אױס־טֶרֶאָקֶנֶען, אִיֶהֲרֶע קוּעֶלֶלֶע פֶּעֶרוּיִגֶען לֶאָסֶכֶען. [לו] כּבֵּל זְאָלֵל צוֹם שְׁטײַגֶהוּיֶפֶען, צוֹר וּוּאָהֲנוֹנֵג דַעֶר דֶּרֶאָכְטֵען, עֶרֶע גֶרוּזֶע־פֶּאָלֵל אונד אונבַעֲוֹאָהֲנֶבֶאָר וועֶרֶדֶען. [לח] ווען זײַא אַלֶלֶע וּוּיָא דִּיא לַעֲוֹעַן כּרִילֶלֶען, וּוּיָא דִּיא יוֹגֶנֶען לַעֲוֹעַן אִיֶהֲרֶע שְׁטײַמֶטֶע הַעֶרֶען לֶאָסֶסֶען, [לט] דֶּאָן גַעֲכֶע אִיךְ אִיֶהֲנֶען אִיֶהֲרֶעֶר הִיטֶצֶע אִיין מַאָהֵל, מַאָכֶע זײַא טֶרוֹנְקֶען, דֶּאָס זײַא אִים פֶּרֶאָהֶען טױמַעֶלֶדֶען עוּוִיגֶען שְׁלֶאָפֶע עֲנֵטֶשְׁלֶאָפֶען, אונד זײַא ווִידֶער עֶרֶע וּוּאָפֶען, שפּרײַכְט דַעֶר עוּוִיגֶע. [מ] אִיךְ פֿיֶהֲרֶע זײַא צוֹר שְׁלֶאָכְטֶבֶאָנְק וּוּיָא דִּיא גַעֲ מַעֲסֶטֶטֶען שְׁאָפֶע, וּוּיָא ווִידֶער אונד בַעֲקֶקֶע. — [מא] אָךְ, וּוּיָא אִיזֶט שׁ שׁךְ עֶרֶאָכֶערֶט! עֶרֶאָכֶערֶט דִּיא פֶּרֶאָכְט דַעם גַּאָנֶצֶען לֶאָנֶדֶעם! וּוּיָא אִיזֶט בּבֵּל דַען פֶּעֶלְקֶעֶרן צוֹם עֲנֵטֶזֶע־צֶען גַעֲוִיאַרֶדֶען! [מב] אִיין מַעֲעֶר צַאָג זײַךְ אִיבֶער בּבֵּל, בַעֲדֶעקֶט עֶס מײַט זײַנען בֶּרוּיֶעֶנֶדֶען וּוּאָגֶען. [מג] זײַנֶע שְׁטַעֶרֶטֶע זײַנד פֶּעֶרֶהֲעֶערֶט; אִיין דִּירֶרֶעם וּוּיַסֶטֶעם לֶאָנֶד, אִיין לֶאָנֶד, וּוּאָ קײַן מַעֲנֶשׁ וּוּאָהֲנֶעט, וּוּאָ קײַן עֶרֶע דַענוּאָהֵן דֶּרוּיֶף טֶרײַטֶט, אִיזֶט עֶס יַעֲצֵט. [מד] אִיךְ אֶהֲנֶדֶע דַען גַעֲטֶצֶען בּל אִיין בּבֵּל, רײַסֶע אִיֶהֶם דַען בִּיֶסֶסֶען אִיֶים דַעם מוֹנֶדֶע; פֶּעֶלְקֶעֶר זְאָלֶלֶען אִיֶהֶם נִיכְט מַעֲהֶר עוּשְׁטֶרֶהֲמַעַן. אִיךְ בּבֵּל'ס מוּיעֶר זְאָלֵל נִידֶער־שְׁטִירֶצֶען. [מה] גַעֲהֶע הַעֶרוּיֶם, מײַן

ב א ו ר

אֶעֱפִישְׁקִיר קִידֶס. (לד) אֶבְלָנִי, (בַּחֲמֵשׁ פַּעֲלִים בַּפְּסוּק הַזֶּה בִּיא תְּמוּרַת יוֹד) מִדְּבַר בְּלֶשׁן יִשְׂרָאֵל, שְׁעִיֶקִים חָמֵס עַל אֲשֶׁר עָשָׂה לְהֵם כְּבוֹד־נֶגֶד מֶלֶךְ בְּבֵל. הַמְּמֹנִי, הַמֵּס אֹתִי, כְּמוֹ וְהַמֵּס גִּבְלֵ עֲנַתִּי, וְהוּא לֶשׁן מְבוֹכָה וְנִלְבּוֹל. מֵלֵא בְּרִשׁוֹ מַעֲרֵנִי, מֵלֵא בְּטִנוֹ מַעֲרֵנִי, עֲדָה מֵשֶׁל יֶאֱמֵר כֵּן, לִפִּי שֶׁהָאִוִּיב מֵלֵא אֲרֻצוֹ שְׁטוּבִי. הַדִּיחָנִי, הַדִּיחַ אֹתִי מִמְּקוֹם לְמִקּוֹם, וְכֵן תִּי סִלְטֵנִי. (לה) חָמֵסִי, עֵינֵי חָמֵסִי אֲשֶׁר עָשָׂה לִי בְּנִזֹת רְכוּשִׁי, וְשֶׁאֲרִי, וְאֲשֶׁר עָשָׂה לִי בְּנוֹפִי, כְּמוֹ אֲשֶׁר בָּשָׂרִי (רד"ק), רִ"ל הַצּוֹכֵשׁ הַזֶּה יִבּוֹא עַל בְּבֵל, וְכֵן חָמֵסִי עֲלֶיךָ. וְדַמִּי, וְעוֹכֵשׁ דַּמִּי הַנֶּשְׁפָּךְ יִבּוֹא עַל יוֹשְׁבֵי כְּשָׁדִים. (לו) לִבְנֵי וְכוּ', כֵּן מֵשִׁיב הַקַּבֵּל לְיִשְׂרָאֵל הַנוֹעֵק סָחֵם. (לז) נַעֲרוּ, יִשְׁאֲרוּ; וְחִכְמִינוּ ז'ל הַשְׁתַּמְשׁוּ בְּלֶשׁן הַזֶּה עַל הַחֲשׂוֹר, חֲשׂוֹר נוֹעֵר. וּפְסוּקֵה נִמְשָׁךְ לְאַחֲרָיו, וְאָמַר: כַּשִּׁיחֲנוּ כוֹלֵם כְּאֲרוּיֹת. לַהֲטִיל פַּחַדִּם עַל אַחֲרִים, אִזוֹ (לט) בַּחֲמֵס, כַּשְׁכַּחְמִינוּ מֵאַחַת וְרַעֲשָׁם, אֲשִׁית אֶת מַשְׁתִּיחֵם, לַמַּעַן יִשְׁתּוּ הַרְבֵּה וְיִשְׁתַּכְּרוּ. יַעֲלוּ, יִהְיוּ עֲלִזִים וְשִׁמְחִים, וְיַעֲשׂוּ רַעַשׁ, וְזֶה מִשְׁכַּר יוֹתֵר, כִּידוּעַ, וְעִי זֶה יִשְׁנוֹ אֶת עוֹלָם. וְרַד"ק הֵבִיא בַּשֵּׁם רַבִּי יוֹנָה, שֶׁקָּמְלָה הַזֹּאת הִיא מִלֶּשֶׁן עֲרַבִי, עַל חֲלָמוֹת וְרַעֲדָה הַחוֹמוֹת מִקְצֵת הַחוֹלִים בְּקֶרֶבֶם לְמִיתָה, וְנִרְאֶה כֹּאֲלוֹ יִשְׁחָקוּ; וְכֵן פִּירְשׁוּ מוֹהַ (לְמַעַלְה י"ב, ט"ו) כִּי רַעֲתִי אִזוֹ תַעֲלִי. (מ) אֲוִירִדִם וְכוּ', אָמַר הַמֶּלֶךְ הַזֶּה לְפִי אֲשִׁיכֵם לְמוֹת בְּשִׁבְרֵתֶם, כְּמוֹ כְּרִים הַמוֹרְדִים לְעֵצָה. (מא) שֶׁשָׁךְ, כְּבֵל (רִאֵה בְּחֹרֵי לְמַעַלְה כ"ה כ"ו). (מב) הַיּוֹם, מֵשֶׁל עַל חֵיל הָאִוִּיב, רַבִּים כִּים, הִנֵּחַ עַל בְּבֵל. (מג) בַּלְעוּ מַפְיוֹ, מֵשֶׁל לְמַנְחֹת שֶׁהָיוּ מֵבִיאִים לְעֹזֵבֵל, שֶׁהוּא אֵיל בְּבֵל. וְלֹא יִנְהַרְרוּ, לֹא וְרוֹצֵי לִיֹּן הַגּוֹיִם כְּנֶהֱרָ, וְכֵן וְהִרְרוּ אֲלֵיוֹ כָּל הַגּוֹיִם. גַּם חוֹמַת בְּבֵל, אֲשִׁילֹו הַחוֹמָה הַגְּבוּהָ וְהַבְּטוּרָה שֶׁל בְּבֵל (שֶׁהִיֶּתֶר רַחֲמָה כָּל

תרגום אשכנזי

מיין פֿאַלק! יעדער רעטטע זיין לעבען פֿאַר דעם צאָרן דעם עוויגען; [מז] דאָס
 איהר ניכט פֿערצאָגעט, קיינע פֿורכט האַבעט בייא דער נאַכריכט, דיא אים לאַנדע
 פֿערלויטעט. נאָך אין דעמועלבען יאָהרע ווירד דיא נאַכריכט איינטרעפֿען; אונד
 נאָך דעם איינטרעפֿען דיוועס געריכטעס ווירד געוואַלט אים לאַנדע פֿעראיבט ווערע
 דען, אונד העררשער מיט הערשער שטרייטען. [מז] וואָהרליך! עס ווערדען צייט
 טען קאָממען, דאָ איך כבל'ס געטצען אָהנדען ווערדען; דיס לאַנד זאָלל צו שאַנדען,
 אין איהם זעלבסט זיינע איינוואָהנער ערשלאַגען ווערדען. [מח] היממעל אונד
 ערדע, אונד אַללעס וואָס זיא פֿיללט, ווערדען איבער בכל פֿראַהלאַקקען, ווען
 זיינע צערשטעהרער אויס נאָרדען קאָממען ווערדען, שפּריכט דער עוויגע. [מט]
 אויך בכל, וועלכעס זאָ פֿיל פֿאַן ישׂראל ערשלאַגען האָט, אויך בכל זאָלל זיין לאַנד
 פֿאַלל ערשלאַגענען זעהען. — [נ] געהט, איהר דעם שווערט ענטראַנגענע! זיי
 מעט ניכט, עראינגערט אייך דעם עוויגען אויס פֿערנען צייטען, דענקט אָן
 ירושלים. — [נא] וויר שעמטען אונס, דאָ וויר דיא שמאָך הערטען, שאַאָם דעקט
 טע אונזער אַנגעזיכט; דען באַרבאַרען דראַנגען אין דעם עוויגען הייליגטהום אין.
 [נב] דרום, שפּריכט דער עוויגע, ווערדען צייטען קאָממען, וואָ איך זיינע געטצען
 בעשטראַפֿען ווערדען; אין זיינעם גאַנצען לאַנדע זאָלל מאַן ערשלאַגענע רעכעלען;
 הערען

ב א ו ר

כך עד שהיה על שטמה למעלה רחוב אחד, כידוע בדברי הימים לעמים) גם היא תכול.
 (מו) ופן וכו', אמרת לכהם נא ומלטי מתוך בבל, לכל ירך לבנכם, ובל תיראו בשמועה
 הכשמועה בארץ, כי בא אויב להלחם אל בבל, ובא בשננה השמועה, באותה שנה ענמה
 שכשמועה השמועה ינא הדבר מכת אל הפועל, וזה שאמר ובא, ר"ל יתקיים, ואחריו בשננה
 השמועה, ואחריו בא האויבים בשנת השמועה ענמה, וחמס בארץ, יהיה חמס בארץ,
 והוא לכידת בבל, ומושל על מושל, שדריש מלך מדי היה מושל בבבל על כורש מלך פרס
 חותמו. הנה ח"כ בשנה אחת בתחילה באה השמועה מהמדיים, שיבואו על מלך בבל, ובשנה
 ההיא ענמה באו המדיים במלכות כשדים להלחם עמם, ובשנה ההיא ענמה כלכדה בבל,
 וכשמע שמיעת הפלתה בארץ, והיה בתוך בבל חמס הכשדיים, ושני מלכים מושלים זה על זה.
 ואמר עכל זה לא יסחדו ישראל, שהכל יהיה לטונתם (מדברי האברבנאל), וכו' ולפי
 דבריו יהיה בשננה השמועה, כמו בשנת השמועה, וכן היה ג"כ לפירוש רש"י. ולרד"ק ושאר
 מפרשים דרכים אחרים בזה. (מו) יפלו בתוכה, כי לא ינאו חן לעיר להלחם. (מט) גם
 בבל, כותן טעם למה שאמר: וכל חלליה יפלו בתוכה, יען כי היא היתה סנת חללי ישראל
 וחללי כל הארץ, לפיכך יפלו חלליה (רד"ק). ולדבריו הוא מקרא קצר, ותשלומי: גם בבל
 אשר היתה סנה לנפול חללי ישראל, גם לבבל, אשר על ידה נפלו כל חללי ארץ, גם חלליה
 יפלו. והלמ"ד חן לבבל פירש הרד"ק כמו בעבור בבל; או פירוש בבל, והלמ"ד במקום ב"ת
 השמוע. ורש"י פירש חללי כל ארץ, כמו חללי כל ארצה, ואמר, בבל אשר על ידה נפלו
 חללי ישראל, עתה יפלו בה חללי ארצה, וכן תרגמתי. (ג) פלטים מחרב ישראל,
 שנמלטו מחרב בבל וראדן, זכרו מרחוק, פירש רד"ק, מוזן רחוק, זה שנעיש שנה, זכרו
 עבודת ה' אשר היתה קודם הגלות, וירושלים החריבה תעלה על לבנכם, ונאו מתוך בבל.
 (נא) בשנו וכו'. מוסב על הפסוק שלפניו, ר"ל זכרו הנושה והסרפה אשר היתה לנו, בנאו
 רים על יקדשי ה'. כי שפיענו חרפה, שמענו בגלותנו, שאויבים מחרפים אותנו. מקדשי,
 אמר בלשון רבים על הדביר וההיכל ואולם, שכל אחד מקדש (רד"ק). (גב) יאנק חללי,
 הנניסה

ירמיה נא קצה

(מה) צאו מהוכה עמי ומלטו איש את נפשו מחרון אף יהודה :
 (מו) ופן ירד לבבכם ותיראו בשמועה הנשמעת בארץ ובא
 בשנה השמועה ואחריו בשנה השמועה וחמס בארץ משל על-
 משל : (מז) לבן הגה ימים באים ופקדתי על פסילי בבל וכל-
 ארצה תבוש וכל חלליה יפלו בהוכה : (מח) ורגנו על בבל
 שמים וארץ וכל אשר בהם כי מצפון יבוא לה השודדים נאם-
 יהוה : (מט) גם בבל לנפל חללי ישראל גם לבבל גפלו חללי
 כל הארץ : (נ) פליטים מחרב הלכו אל תעמדו זכרו מרחוק
 את יהודה וירושלם תעלה על לבבכם : (נא) בשנו כי שמענו
 חרפה בסתה כלימה פנינו כי באו זרים על מקדשי ביר יהודה :
 (נב) לבן הגה ימים באים נאם יהוה ופקדתי על פסיליה ובכל

ארצה

ר ש י

(מו) בשמיעה הנשמעת בארץ • השמועה הזאת של כל שאר שנהרג : וזה
 בשנה השמועה • זאתנה שנה עלמה תבוא השמועה שחרבה בכל מאיה מן השמים
 שנאמר (שם י"ג) והיתה בכל בני ממלכות הפארת גאון כשדים כמוהפכת אלהים
 את סדום ואת עמורה : ואחריו • בשנה השנייה : השמועה • הטובה לכם כה
 אמר כורש מלך פרס (עזרא א') מי צכס מכל עמו : מושל על מושל • דריוס המדי
 מלך שנה אחת ובשנה השנייה כורש הפרסי : (מט) גם בכל היתה לנפול זה
 חללי ישראל גם לבבל יפלו חללי כל ארצה : פליטים מחרב • ישראל שגלו לתוכה
 שפלטו חרב נבחראדן : (נא) כי שמענו חרפה • שהיו כשדים אומרים ומתפרים
 אותנו לאמר יד אלהינו רמה שהכרזנו את ביתו • (נב) יאנק חלל • יעק חלל
 בשקורגים

מכלל יופי

בכל לא היתה הר כי אם נקעה • (כו) שאי גם • ציוו שאינו לאדם מיוחד ולא לאנשים
 מיוחדים, לא למי שיהיה, והוא על דרך המליצה, כמו ראיה רים בני, אמור למלך ולנבירה,
 חוקי ידים רפות, אמרו לנבירה לב והדומים להם, וכמוהם שאינם, תקצושיפר, קדשו עליהם,
 השמיעו עליהם, פקדו העלו • טפסר • ענינו הקצין והשר • סמר • ענינו הנעירה והרעדה •
 (כט) ותחל ענין חיל כיוולדה • (ל) נשחה • ענין הפסק הדבר ואנדו • היו לנשים •
 קלשים כמו הנשים • הציתו, ענין הדלקה והנערה • (לא) רץ לקראת רץ ירוץ וגו' •
 היה לו לומר, רץ ומניד אשר מניד? אלא פירושו: הכה ילך הראשון ומניד למלך וישב לו וימנח
 רץ אשר בא לקראתו ג"כ להניד למלך בכל כי כלכדה עירו • (לב) הדריכה • ענינו דריסה •
 (לד) הטמני • ענין סגר • כרשו • ידוע בדברי רביתינו ז"ל, כאמרם הככם הפנימות
 טקכה או שנקרעה רוב החיכונה • הדיוחני ענין רסיכה • (לה) ושאריו ענינו נשר • ודמי

אל

ראם
אנדע
אונד
ווערע
ו צייט
דען
אונד
ווען
מט
לאנד
! ויי
ט אן
דעקע
איון
טצען
כעלן

תכול
זמועה
עכמה
בשנה
ארץ
פרס
ובשנה
בבל
לזה
ולפי
ושאר
גם
ישראל
ס בכל
חלליה
ז ביי
ה נפלו
זראל
זכרו
בכל
בבוא
דרשי
חלל

ירמיה נא

אֶרְצָה יֵאָנֵק חָלָל : (נג) כִּי־תֵעָלֶה בְּכָל הַשָּׁמַיִם וְכִי תִבְצֹר מְרוֹם
עֲזָה מֵאֵתִי יִבְאוּ שׁוֹדְדִים לָהּ גָּאֵם־יִהְיֶה : (נד) קוֹל זַעֲקָה מִבְּבֶל
וְשֹׁכֵר גָּדוֹל מֵאֶרֶץ בְּשָׂדִים : (נה) כִּי־שֹׁדֵד יִהְיֶה אֶת־כֶּכֶר וְאֶבֶר
מִמֶּנָּה קוֹל גָּדוֹל וְהִמּוּ גְלִיָּהֶם כַּמַּיִם רַבִּים נִחַן שְׂאוֹן קוֹלָם : (נו) כִּי
בָּא עָלֶיהָ עַל־בְּבֶל שׁוֹדֵד וְנִלְכְּדוּ גְבוּרֶיהָ חֲתָתָה קִשְׁתוֹתֶיהֶם כִּי אֵל
גְּמִלוֹת יִהְיֶה שְׁלֵם וְיִשְׁלָם : (נז) וְהַשְּׁפָרְתִי שָׂרִיָּה וְחַכְמֶיהָ פְּחוּתֶיהָ
וְסַגְּנֶיהָ וְגַבְרִיָּה וְיִשְׁנֹו שְׁנַת־עוֹלָם וְלֹא יִקְיֹצוּ גָּאֵם־הַמֶּלֶךְ יִהְיֶה
צְבָאוֹת שְׁמוֹ : (נח) כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת חֲמוֹת בְּבֶל הֶרְחַבְתָּ
עָרָעַר הַתַּעְרָעַר וְשַׁעֲרֶיהָ הִנְבְּהִים בְּאֵשׁ יִצְתּוּ פֶה־חַח בִּאֲחֻנָּח וְיִגְעֹו
עַמִּים פְּדִי־רִיק וְלֹא־וּמִים בְּדִי־אֵשׁ וְיִעֲפוּ : (נט) הַדְּבַר אֲשֶׁר צִוִּיתִי
יִרְמִיָּהוּ הַנְּבִיא אֶת־שָׂרִיָּה בֶן־גִּרְיָה בֶן־מַחְסֵית בְּלָכְתּוֹ אֶת־צַדִּיקֵיהוּ

מלך

ר ש י

כשהודגים את האדם בחן או ברומח והוא גונח כשמוציא הרומח הוא האנקה :
(נג) וכי תבצר • לשון מבצר חזק • מאתי יבואו שודדים לה מאתי מן השמים
הגבוהים ממנה יבואו לה השודדים : (נה) נתן שאון קולם • נשמע קול זעקתם •
(נח) תתערער • לשון חפירה לשון עורו ערו עד היסוד (תלים קל"ו) : כדי ריק •
בהרבה ריק שיצא אליהם : (נט) שר מנוחה • רב תקרובתא על ידו היו רואים
את פני המלך המצויאים לו תשורה :

מכלל יופי

אל יושבי כשדים • ההרגים שהרגו • (לח) נערו • פירוש שאנו והמו • כגורו • בעודם
קטנים יקראו כן • (לט) אשית את משתיהם • אשית ברע את משתיהם • יעלו • רבי
יונה פירש אותו מענין רעדה שאוסות מקצת החולים נקרבם למיתה ונראה שיסחקו • וכן כי
דעתי כי אז תעלו • (ירמיה י"א) • וכתב ד"ק : ואינו נורד • כי השכור ירבה לשמות ולשחוק
ולהשתגע • ובפירוש למען שהיו שמחים ועלזים בשתותתם בכלי בית המקדש וענין הפס ק על
בלשג • (מג) וערבה • ענינו מדבר • (מד) יגהרו ענין מרובה אל השפן • נפיה • על
ידי המפילים אותה • (מט) גם בכל לנפ ל גם בכל היתה סנה לנפול חללי ישראל • (נא)
על מקרשי • הדביר וההיכל והאולם כל אחד מקדש • (נב) יאנק חלל • כתב רבי יונה
וכודמנו בלשון העברי באנקה שני ענינים • האחד הוצאת הנשימה והשבתה • והשני הוצאה בלא
השבתה • והוא מה שאמר יאנוק חלל • כי החלל לא ישוב הנשימה אבל מוציא אותה • (נה)
ואבד ממנה קול גדול • שהיתה עיר הומיה והיה נשמע בה קול גדול מרוב העם אשר בה •
(נח) חומות בבל • כל אחת מסומותיה הפנימיות והחיצונות שהיא רחבה לא יועיל לה חזק
בניכה • באש יצחו • ינערו באש • ברי ריק בדי אש • די מלה נוספת • כאלו אמר • בריק
באש • (נט) שר מנוחה • יש מפרשים • שהיה ריע המלך • והי' עם המלך בעת מנוחתו לחננה
ולשון ולהתרוחכו • (סד) תשקע • לשון עימק ומטלה • ולא תקום • ולא תמקיים • כלומר
לא תהיה לה תקומה •

תרגום אשכנזי

קצו

הערען * [נג] שטיגע כבל אויך ביס גען היממעל, בעפעסטיגטע עם זיך אויך אין יענער העהע, זא זאללען פאן טיר זיינע צעשטהרער קאממען, שפריכט דער עוויג גע. [נד] וועהגעשרייא ערטענט אויס בבל, יאממער איבער אונגליק אויס דער כשדים לאנד. [נה] דען דער הערר צערשטעהרט בבל; שטאדט דעס גראסען געש ריישעס זיינער פאלקסמענגע, זאללען וועללען וויא פירכטערליכע שטרעהמע ברוי זען, אונד שרעקקענסשטיסמען אין איהם ערשאללען. [נו] דען דער צערשטעהרט דער קאממט איבער בבל, זיינע העלדען זינד איבערוואונדען, איהרע באגען צערבראכען; דען דער עוויגע איזט גאטט דער פערגעלטונג, בעצאהלט אונפעהל באר. [נז] איך מאכע זיינע פירסטען, וויזען, פאשאס, שטאדטהאלטער אונד העלדען טרונקען, דאס זיא דען עוויגען שלאף ענטשלאפען, אונד ניא ערוואכען, שפריכט דער קעניג, דעס נאמען עוויגער צבאות איזט. — [נח] זא שפריכט דער עוויגע צבאות, בבל'ס דיקקע מויער זאלל ערשיטטערט, זיינע האהען טהארע פערבראנגט ווערדען, דאס פעלקער זיך פערגעבענס דאראן בעמיהעט, אונד נאצא זאגען איהרע קרעפטע פיר דיא פלאממע אונגעשטרענגט האבען זאללען.

[נט] פאלגענדעס בעפאהל דער פראפעט ירמיהו דעם שרייה, זאהן נריה, זאהן מחסיה, אלס דיוער מיט צדקיהו, דעם קעניג פאן יהודה, אים פירמען יאהר דעס סען

ב א ו ר

הנניחה צעת מיתה, כשמנא החץ או הכנית את החלל נקרא אנק (רעכעלן). (נג) כי תעלה וכו', גם כי תעשה בכל בנימיס גבוהים ונכורים בשמים, וכי חבצר, תחזק מרוס עזה (וכן לכנר הקומה), כל זה לא יועיל לה, כי מאחי, מגורתי, יבואו אודדים לה, כי הוא יתברך העיר עליהם רוח כורש ודריוט. ואבד פמנה קול גדול, שהיתה עיר הומיה, והיה כשמע בה קול גדול מרום המונה, ואיתו הקול יאנד ממנה, כי יתמעטו יושביה. והמו גליהם, תחת קול המונה, יהמו גליהם אל האויבים כמים רנים, והמה יתנו שאן קולס בתוך העיר. (נו) התחרה קשותם, כמו קשת גבורים חתים, כלומר כשברים. ואמר התחה לשון יחיד, על כל אמת מקשותם. (נז) והשכרה וכו', אשכיר אותם בכוס החימה, למען ישכושית עולם ולא יקיבו, כמו שאמר למעלה (פסוק ל"ט) והשכרתים למען יעלזו וכו'. (נח) חמות בבל, כל אמת מקומות בכל הרמות, ערער החרעער, ענין חפירה תחת הקרקע, שתפול הקומה, כמו עירור ארמכיתיה, ערו ערי עד היסוד בה, ושרא עור, וככפלה הפ"א והלמ"ד, כמו ותתקחל, מברש חול. ויגעו עמים בדי ריק, ר"ל לריק יוגעו עמים להגיל נפסס, כי הגלת לאומים תהיה באש, כי מה שחשב להגלל, תבוא בהס אש ותשרפס, בדי ריק, וכן בדי אש, כמו בדיק, באש, ומלת די נוספת בהס, ומורה על התמדת הדבר וגדלותו, וכן בדי אופר, בדי ארבה לרוב (רד"ק) ורש"י פירש ויגעו עמים בדי ריק, בהרבה ריק שיבוא עליסם, ייגעו, וכן ייעפו לאומים בהרבה אש שתבוא עליהם. ורד"ק הביא עוד פירוש אחר, והוא: אז, כשתערערו קומות בכל הרמות, ושעריה יתנו באש, אז יכירו כי יגיעתם בכל לריק היתה, וסוף יגיעתם לאש; וכן נראה לי, וכ"ת. ומנאנו כדומה לו (בחנניק י"ב, י"ג) הוי צונה עיר בדמים וכוכן קריה בעולה, הלא וכו' וייגעו עמים בדי אש ולאומים בדי ריק ייעפו. (נט) הדבר אשר צוה וכו', הדבר הנזכר בפסוק ס"א, כבואך בכל וכו'. בלכתו את צדקיהו, כתוב בסדר עולם: בשנה הרביעית לנדקיהו ירד הוא להקביל פני מלך בבל, ושריה שר מכותה עמו, וסור ונא לולמלכותו בירושלים. ולדעת יונתן

יום
בל
גבר
פי
אל
היה
ורה
זכה
געו
יהו
יהו
קה
מים
זס
דיק
ואיס
עודס
רני
זן
כי
חזוק
ק על
על
נא
יכה
ה בלא
נה
כה
חזוק
כריק
חנה
כלומר

תרגום אשכנזי

סען רעגירונג נאך בבל רייזטע. — שריה וואר האַפּמאַרשאַלל. — [ס] ירמיהו:
 שריב אַללעס אונגליק, וועלכעס בבל בעפאַרשטאַנד, אין איין בוך נידער, נעמ-
 ליק אַללעס, וואָס פֿאַרהיין איבער בבל געשריבען שטעהט, [סא] אונד שפראַך צו
 שריה ווען דוא נאך בבל קאַמסט, לויט אַללע דיוע וואָרטע מיט אויפֿמערקזאַמקייט.
 [סב] אונד שפּרין: עוויגער! דוא האַסט איבער דיוען אַרט בעשלאַססען, איהן
 צו פֿערטילגען, דאַס וועדער מענטש נאָך פֿיהר דאַרין וואָהנען, אונד ער איינע עוויגע
 וויסטע ויין זאַלל. [סג] זאַכאַלד דוא דיועס בוך אויסגעלוען האַסט, בינדעסט דוא
 איינען שטיין דראָן, אונד פֿערזענקסט עס אין אויפֿראַט; [סד] אונד שפּריכסט:
 זאַ זאַלל בבל אונטערגעהן, אונד אונטער דעם אונגליק, וועלכעס איך איבער דאַן-
 זעלבע בדינגע, זאַ זעהר ערליגען, דאַס עס גיא ווידער אויפֿקאַממען זאַלל. — ביס-
 הער דיא ווייזונגונגען ירמיהו'ס.

בב [א] איין אונד צוואַנציג יאָהר וואָר צדקיהו אַלט, אַלס ער צור רעגירונג קאַם,
 אונד אויף יאָהר רעגירטע ער צו ירושלים; זיינע מוטטער היס חמיטל, דיא
 טאָכטער ירמיהו'ס, אויס לבנה. [ב] ער טהאַט וואָס רעס עוויגען מיספֿיל, אונד
 אַהמטע גאַנץ יהויקים נאָך. [ג] ווייל דער עוויגע איבער ירושלים אונד יהודה זאַ
 זעהר ערגרימט וואָר, דאַס ער זיא פֿאַן זיך צו שטאַסן בעשלאַס, דרום מוסטע עס
 זאַ קאַממען, דאַס צדקיהו רעס קעניג פֿאַן בבל אַכפֿיל. [ד] אים גיינטען יאָהר זיי-
 נער רעגירונג, אַם צעהענטען רעס צעהענטען מאָנאַטס, קאַם נבוכדנצר, קעניג
 פֿאַן בבל, ער מיט זיינער גאַנצען מאַכט פֿאַר ירושלים, בעלאַגערטע עס, אונד לויט
 רינגס אים דיא שטאַרט איינען וואַלל אויפֿווערפֿען. [ה] דיא שטאַרט וואָרדע ענג
 איינגעשלאַססן ביס אינס אויפֿלפֿטע יאָהר רעס קעניגס צדקיהו. [ו] אַם גיינטען
 רעס פֿירטען מאָנאַטס, דאָ דער הונגער אין דער שטאַרט איבערהאַנד נאָהם, אונד
 קיין בראָד מעהר פֿירס געמיינע פֿאַלק פֿאַרהאַנדען וואָר, [ז] וואָרדע דיא שטאַרט
 פֿאַם פֿיינדע דורכבראַכען; אַללע קריגסלייטע פֿלאָהן נון געכטליכער ווייזע דורך דאַן
 טהאַר

ב א ו ר

יונתן לאַ הלך עס צדקיהו, רק אַלס לשם שריה, כי כן תרגם, כד אול בשליחות צדקיהו.
 ופירש את צדקיהו, בעבור צדקיהו, באקומו זכשליחותו. שר מנוחה, שהיה ריע המלך,
 והיה עמו בעת מנוחתו לאוח ולהתענג עמו (רד"ק) וי"ת רב מקרובתו, ופירש מנוחה לשון
 מנחה, על ידו היו רואים את פני המלך המניחים לו תשורה (האפמארשאַל), וכן פירש
 וכת"ת. (סא) וראית, כמו וירא ויקן לקראתם, לשון הגנה, ר"ל מקרא הדברים האלה
 ומנינם, וכת"ת. (סד) ולא תקום לא תהיה לה תקומה. ויעפו, האכזים אשר בקרנה
 יהיו עיפיים, ולא יהיה להם כח להלחם נגד אייביהם. והמשך המאמר כן הוא: מפני הרעה
 אשר אנכי מבוא עליהם, יהיו עיפיים כל כך עד בלתי תהיה להם תקומה. עד הגה דברי
 ירמיהו, על פה הנבואה אשר נבא על בבל, כמו שאמר למעלה: עד הנה אשפט מואב. או
 אמר עד הנה, לפי שמכאן ועד סוף הספר הוא ספור דברים, ולא נבואת ירמיה, אלא מי
 שכתב הספר כתב בסוף הספר הגלות והחרבן, כמו שכתוב בסוף מלכים (רד"ק).
בב (א) תדבר. הקפוטל הזה כולל ספור מעשה מלכידת ירושלים ע"י נבוכדנצר, ומגלות
 ישראל לבבל, ממקרה צדקיהו ובניו וכהנים ושלים, ומחרבן הבית; ויספר מעט מבנין
 העמודים

ירמיה נא נב

קצו

מלך יהודה בכל בשנת הרבעית למלכו וישריה שר מנוחה :
 (ס) ויכתב ירמיהו את כל הרעה אשר תבוא אל בבל אל ספר
 אחר את כל הדברים האלה הכתבים אל בבל : (סא) ויאמר
 ירמיהו אל ישריה בבאך בכל וראית וקראת את כל הדברים
 האלה : (סב) ואמרת יהוה אלהי דברת אל המקום הזה להכריחו
 לבלתי היותו בו יושב למאדם ועד בהמה כי שממות עולם יהיה :
 (סג) והיה כבלתך לקרא את הספר הזה תקשר עליו אבן
 והשליכתו אל תוך פרת : (סד) ואמרת בכה תשקע בכל
 ולא תקום לפני הרעה אשר אנכי מביא עליה ויעפו עד הננה
 דברי ירמיהו :

נב (א) בן עשרים ואחת שנה צדקיהו במלכו ואחת עשרה
 שנה מלך בירושלם ושם אמו חמיטל חמוטל קרי ברת ירמיהו
 מלכנה : (ב) ויעש הרע בעיני יהוה ככל אשר עשה יהויקים :
 (ג) כיו על אף יהוה היתה בירושלם ויהודה עד השליכו אותם
 מעל פניו וימרד צדקיהו במלך בבל : (ד) ויהי בשנה התשעית
 למלכו בחדש העשירי בעשור לחדש בא נכוכדראצר מלך בבל
 הוא וכל חילו על ירושלם ויהנו עליה ויבנו עליה דיק סביב :
 (ה) ותבא העיר במצור עד עשתי עשרה שנה למלך צדקיהו :
 (ו) בחדש הרביעי בתשעה לחדש ויחזק הרעב בעיר ולא היה
 לחם לעם הארץ : (ז) ותבקע העיר וכל אנשי המלחמה יברחו

ויצאו

ר ש י

נב (ג) כי על אף ה' היתה היא גרמה לו מרד נדקיהו במלך צבל שהוא
 תחלת המרדן : (ד) דיק כרקוס : (ז) יברחו כמו ברחו : דרך שער בין
 החומות

ב א ר

העמודים ושאר כלי הבית - וכבר הפרטה הזאת כתובה בסוף מלכים ב', ובאה פה באיזה
 שינוי, כאשר אערה במקומם (ג) כי על אף וכו', כמו על אפי ועל קמתי היתה לי העיר
 הזאת

מיהו
 נעמ
 אר צו
 קייט
 איהן
 נויגע
 דוא
 סט
 דאו
 בים
 קאם
 דיא
 אונר
 זא
 זע
 עס
 זר ויי
 קעניג
 ד לים
 ע ענג
 ינטען
 אונר
 זארט
 דראז
 יסו
 מלך
 לשון
 פירש
 האלק
 קרנה
 הרעה
 דברי
 ב או
 לא מי
 תגלות
 מכנין